

# הלכות הדף היומי

## מסכת גיטין

### תוכן

- א. יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ... צא מעשה ידיך למזונותיך.....1
- ב. עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזונו ולא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו ... אבל אשה שגלתה לערי מקלט בעלה חייב במזונותיה ... ואם מספקת ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי.....2
- ג. יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות ... צא מעשה ידיך למזונותיך.....2
- ד. המקדיש ידי עבדו אותו העבד לזה ואוכל ועושה ופורע.....3
- ה. הקוטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפואתו לרבו ואותו העבד ניוזן מן הצדקה ... דאמרוה לחדמי יומי ועבדו ליה סמא חריפא ואתסי בתלתא יומי.....3
- ו. עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלין בתרומה.....4

### דף יב.

## א. יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ... צא מעשה ידיך למזונותיך

כבר התבאר במסכת כתובות דף מג. שיכול האדון<sup>1</sup> לומר לעבדו הכנעני עשה עמי ואיני זנך, אלא ילך וישאל על הפתחים או יתפרנס מן הצדקה<sup>2</sup>. במה דברים אמורים בעבדיו, שאין בי"ד נזקקין לגדולים לשמור מזונם, ואם לא יאכיל לעבדיו כראוי, וישקם כראוי יברחו הם או ימותו ומה לנו להזקק לו.

אבל עבדים שהכניסה לו אשתו בנכסי מלוג חייב במזונותיהם, שעל מנת כן הכניסה אותם ולא יכול לומר עשה עמי ואיני זן אתכם, שאם לא יזון אותם כראוי המה יבריחו או ימותו ויזיק לאשתו שהוא אינו חייב באחריותן לה, לפיכך כופין אותו בי"ד שיזון אותם ולא יזיק נכסי אשתו<sup>3</sup>. אולם יכול לומר איני נעבד ואיני זן כלומר צא מעשה ידיך למזונותיך<sup>4</sup>.

<sup>1</sup> שו"ע ונו"כ יו"ד רסז ב

<sup>2</sup> שישאל מצווים להחיות עניים שביניהם. ש"ך שם לד

<sup>3</sup> ט"ז שם ה

<sup>4</sup> ש"ך שם לב דאף הרמב"ם מודה בהא.

# הלכות הדף היומי

## מסכת גיטין

וכל האמור בעבד כנעני, אך בעבד עברי<sup>5</sup> חייב לזונו בכל גווני ואינו יכול לומר עשה עמי ואיני זנך. ואע"ג שאין לנו עבד עברי בזמן הזה שאין היובל נוהג, מכל מקום נוגע דין זה למי שנשבה או נתחייב למעשה ידי בדינא דמלכותא, כגון שנשבה במלחמה<sup>6</sup> או שמכרוהו גובי מס המלך, וקנאו מהם ישראל למעשה ידי, שחייב לזונו כל עוד מעשה ידי לאדונו.

### ב. עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזונו ולא עוד אלא שמעשה ידי לרבו ... אבל אשה שגלתה לערי מקלט בעלה חייב במזונותיה ... ואם מספקת ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי

עבד כנעני שגלה<sup>7</sup> לעיר מקלט, אין רבו חייב לזונו<sup>8</sup> ומעשה ידי לרבו, אשה שגלת לעיר מקלט בעלה חייב לזונה, ואינו יכול לומר לה שאי מעשה ידיך במזונותיך, אלא אם כן היו מספיקין לה<sup>9</sup>.

### ג. יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות ... צא מעשה ידיך למזונותיך

יש אומרים<sup>10</sup> שמה שהתבאר שיכול לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך, היינו כשהשנים כתיקונם שימצא מרחמים שירחמו עליו, אבל בשנת בצורת אין מרחמין עליו, ולא התירו לו חכמים שיאמר לו עשה עמי ואיני זנך, אבל יכול לומר לו צא מעשה ידיך במזונותיך, אף על פי שהוא שנת בצורת, ושלא לא יספיקו מעשה ידי למזונותיו, לא רצו חכמים לכופו יותר.

<sup>5</sup> ש"ך שם לג

<sup>6</sup> אבל אם שבאו השבאי בשעת שלום דלא קני ליה שבאי בדינא דמלכותא, לא קני ליה רביה שני כלל ודינא הוא דנפיק מיניה בלא דמים.

<sup>7</sup> רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ז הלכה ב

<sup>8</sup> גלה איצטריכא ליה סד"א וחי אמר רחמנא עבד ליה חיותא מפי כמ"ש סוף פ"ק דגטין קמ"ל. עין החיים שם  
<sup>9</sup> בגמרא אמרו, ומאי שנא לערי מקלט סלקא דעתך אמינא וחי ליעביד ליה חיותא מפי, קמשמע לן. קשה לי גבי אשה דרבינו פסק כאן ובפרק י"ב דהלכות אישות דאין הבעל יכול לומר לאשתו איני זנך ואיני נוטל ממך כלום ממעשה ידיך, שמא לא יספקו לה, דמשמע דאם מספיקים לה יכול לומר, וידוע דההעדפה היא לבעל, והכא גבי גלות אמאי לא נימא דינית לה ההעדפה משום וחי, דדוקא גבי עבד הוא דאמרו כן, ואי אשה דמיא לעבד בזה א"כ מאי איריא. מעשה רקח שם.

<sup>10</sup> רמ"א רס"ז שם בדעת התוס' והרשב"א הרא"ש והטור

# הלכות הדף היומי

## מסכת גיטין

### ד. המקדיש ידי עבדו אותו העבד לזה ואוכל ועושה ופורע

המקדיש ידי<sup>11</sup> עבדו<sup>12</sup> כל היתר על פרנסתו קדש, וכיצד הוא מתפרנס עבד זה, לווה ואוכל ועושה ופורע, והוא שיעשה פחות פחות משה פרוטה<sup>13</sup> ויפרע, שאם עשה בפרוטה ראשון ראשון קנה הקדש.

דף יב:

### ה. הקוטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפואתו לרבו ואותו העבד ניזון מן הצדקה ... דאמדות לחמשא יומי ועבדו ליה סמא חריפא ואתסי בתלתא יומי

מכיון שעבד כנעני<sup>14</sup> גופו קנוי לרבו, הרי הוא של רבו כאחת מבהמותיו, וכל הנאה ממנו של רבו הוא. לפיכך הקוטע יד עבד כנעני של חבירו נותן כל החמשה דברים שהם נזק צער וריפוי ושבת ובושת לאדון, והעבד ניזון מהצדקה אף על פי שהאדון לוקח השבת<sup>15</sup>, שהרי יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך, והריפוי שנותנים לו נותן האדון לרפאותו, אלא שאם אמדוהו להתרפאות בה' ימים ועשו לו סמים חזקים שמיהר לרפאותו בשלשה ימים לוקח האדון היתרון, אף על פי שהעבד נצטער יותר בסמים החזקים והחריפים שמיהר להתרפאות בהם, כמו שלוקח הצער של עיקר המכה, וכל

<sup>11</sup> רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ו הלכה יט

<sup>12</sup> המקדיש ידי עבדו הרי הקדיש מעשה ידיו אף על גב דמעשה ידיו ליתיה בעולם הרי ידיו איתנהו בעולם ולא חייל הקדשו אלא על ההעדפה וכיצד יתפרנס עבד זה שהרי רבו אינו חייב במזונותיו ואם יעשה שוה פרוטה בפעם אחת חייל עליה ההקדש הילכך לזה ואוכל ועושה ופורע. רדב"ז שם.

<sup>13</sup> הנה הא דנהנה פחות מפרוטה, ואף אם נימא דחצי שיעור לא אסור רק מדרבנן, הא מצטרף המעילה לזמן מרובה (מעילה י"ח ע"ב) ובפרט דבקודש דמרבי (ב"מ נ"ה ע"א) מקרא דאשר חטא מן הקודש ישלם לרבות פחות מש"פ ודאי אסור דבר תורה. אמנם נראה לדעת, דדוקא בהקדש דמים דלפדייה קיימא, ואי לא חזייה לפדייה לא חיילא עלה שם הקדש, וכמו שנתעוררו רבותינו בתוס' מעילה (דף פ"ו ע"א ד"ה ואפילו) בהא דפריך בקדשים שמתו, אילימא בקדשי בדק הבית, אפילו כי מתו נמי, לא יהא אלא דאקדיש אשפה מי לא מעל, דמאי קושיא, דאשפה בר פדייה, משא"כ כאן אינם ראויים לפדות, דלאו בני העמדה והערכה נינהו, יעו"ש דבגונא דבר פדייה הוי, וכיון דאינו ראוי לפדייה תו לא חיילא הקדש, ופחות מש"פ אינו ראוי לפדות, דאף מע"ש אינו נתפס פחות מפרוטה פדיונו (ב"מ נג, ב), משא"כ בקדושת הגוף, דלאו לפדייה קיימא, אור שם שם.

<sup>14</sup> שו"ע ונו"כ יו"ד רסז כא, חו"מ תכד ג

<sup>15</sup> לא אמר אף על פי שנוטל הנזק לפי ששבת יש יותר רבותא שהוא נהנה עדיין כל שעה מן העבד ובאותה שעה אינו רוצה לזונו. ט"ז שם ט

# הלכות הדף היומי

## מסכת גיטין

שכן אם חבל בו האדון עצמו שפטור<sup>16</sup> אלא שנותן לרפאותו אפילו בסמים חזקים.

### ו. עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלין בתרומה

תרומה ותרומת מעשר<sup>17</sup> וכן חלה, וביכורים<sup>18</sup> נאכלת לכהנים, בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבות כלומר אשת כהן או בת כהן כ"ז שלא נשאת ואפי' אם זינתה עם ישראל בין באונס בין ברצון, כיון שהיא פנויה אינה נפסלת מתרומה אא"כ יש לו זרע ממנה ואוכלים ממנה הם ובהמתן, ועבדיהם ושפחותיהן הכנענים, בין יליד ביתו [שנולדו משפחתו], ובין מקנת כספו, ובלבד שמלו וטבלו כדין שהן בכלל קנין כספו<sup>19</sup>, וכהן שקנה עבד כנעני מישראל מיד שקנהו בקנין אוכל בתרומה, שנאמר (ויקרא כב פסוק יא) וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נַפֶּשׁ קִנְיָן כַּסְפוֹ וְגו'.

עבד כהן שברח מבעליו אוכל בחזקת כהן, ולא חיישי' שמכרו רבו לישראל, שכיון שיודע שאוכל בשבילו לא ימכרנו, ולא חיישי' להכי ומעמידין אותו על חזקתו<sup>20</sup>. אולם עבד שברח מבית האסורים ונתייאש ממנו רבו, אינו אוכל בתרומה. וכן כל עבד שיצא לחירות ועדיין מעוכב גט שחרור, אסור לו לאכול בתרומה<sup>21</sup>.

ואשת כהן שמרדה על בעלה, ואפי' באופן שיכול לזכות לה גט<sup>22</sup> אפ"ה לא חיישי' לה ומעמידין אותה על חזקתה, וכ"ז שלא נודע שנתגרשה אוכלת

<sup>16</sup> ועיין בסמ"ע שם ד ובקצוה"ח א האם פטור גם ממלקות, שאף על גב דהיכא דליכא תשלומין בחובל מחייב מלקות (, כיון דפטורא דרבו אינו אלא משום דמה שקנה עבד קנה רבו והו"ל בר תשלומין אלא שרבו זוכה ממנו אח"כ ועיי"ש שהאריכו בזה.

<sup>17</sup> רמב"ם הלכות תרומות פרק ו הלכה א

<sup>18</sup> אבל ביכורים אף שנאכלין לכל אלו מ"מ אין ניתנין אלא לזכרי כהונה

<sup>19</sup> אבל עבד ואמה עברים שלו אין אוכלין בתרומה.

<sup>20</sup> ר"י קורקוס ומשמע דלולי זה הוי חיישי' שמכרו וצ"ע דבתוספתא דגיטין פ"ב ה"ג משמע דהטעם משום שמעמידין אותו על חזקתו וכן בתוספתא דתרומות פ"י ה"ח ועי' תוס' גיטין י"ד ב' ד"ה שביק שכתבו דהטעם דלא חיישי' משום דלא שכיח שיקנהו ישראל מאחר שברח ועי' בר"ן קדושין מ"ה א' שבי' די"א דמעמידין על חזקתו וי"א דחיישי' תמיד שמא ימות והכא הטעם משום שיודע שאוכל בתרומה לא יקלקלנו וכמש"כ הר"ק.

דרך אמונה – ציון ההלכה שם ס"ק נו

<sup>21</sup> דרב"ז שם

<sup>22</sup> כמ"ש באה"ע סי' ק"מ ס"ה

# הלכות הדף היומי

## מסכת גיטין

בתרומה, ואפי' אם היא בת ישראל ואין לה זרע מהכהן, וכן אין לחוש שמא  
מת בעלה ונפסלה מתרומה.

וכן אם הלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים, אבל אם הניחתו  
גוסס אינה אוכלת.